

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Ahkâm-ı Mâliye Defteri*, nr. 7534, s. 142, 218; Selânikî, *Tarih*, s. 193-201; a.e. (İpsirli), I, 244-245, 320; II, 457, 761; Ayvansarayî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 197-198; Ahmed Refik [Altınay], *Âlimler ve Sanatkârlar*, İstanbul 1924, s. 59-80; a.mlf., *Türk Mimarları*, İstanbul 1937, s. 26-33, 70, 124-144; a.mlf., "Mimar Dâvud", *Tevhid-i Efkâr*, İstanbul 10, 17 Mart 1924; a.mlf., "Mimar Dâvud", *DEFM*, VIII/1 (1932), s. 1-16; a.mlf., "İznik Çinileri", a.e., VIII/4 (1932), s. 40, nr. 9, s. 41, nr. 11; a.mlf., "Büyüyük Mimar Sinan'ın Halefi: Davut Ağa", *Yedigün*, II/51, İstanbul 1934, s. 6-7; II/52 (1934), s. 6, 24; Saadi Nazım Nirven, *İstanbul Suları*, İstanbul 1946, s. 45-47; L. Mayer, *Islamic Architects and Their Works*, Genève 1956, s. 59-60; Kâzım Çeçen, *İstanbul'un Vakıf Sularından Halkalı Suları*, İstanbul 1991, s. 37, 38, 52 (ayrıca bk. sondaki renkli su yolu haritaları reproduksiyonları); Kemal Altan, "Mimar Davut", *Arkitekt*, V/11-12, İstanbul 1935, s. 339-342; İzzet Kumbaraçılar, "Türk Mimarları", a.e., VIII/7 (1937), s. 193-195; Zarif Orgun, "Hasa Mimarları", a.e., IX/7-8 (1938)'den ayrı basım 1939, s. 336; Muzaffer Erdoğan, "Mimar Dâvud Ağa'nın Hayatı ve Eserleri", *TM*, XII (1955), s. 179-204.

SEMAVİ EYİCE

DÂVÜD b. ALİ

(داود بن علی)

Ebû Süleymân Dâvûd b. Ali
b. Abdillâh b. Abbâs
b. Abdilmuttalib el-Hâşimî
(ö. 133/750)

Abbâsî hânedanına mensup
devlet adamı ve hatip.

81'de (700) Hicaz'da doğdu. Tâbiinden olan babası, Emevî Halifesi Abdülmelik b. Mervân devrinde Hicaz'dan Dimaşk'a gitmiş ve 95'te (713-14) Halife Velîd b. Abdülmelik tarafından buradan ailesiyle birlikte Suriye hac yolu üzerinde bulunan Humeyme'ye sürgün edilmiştir. Dâvûd b. Ali burada tam bir bedevî gibi cesur, atılgan, intikam almaktan zevk duyan ve fasih konuşan bir kişi olarak yetişirdi. Yeğeni İbrâhîm b. Muhammed'in son Emevî halifesi Mervân b. Muhammed tarafından tutuklanması ve ölümünden sonra Abbâsî ailesinin diğer fertleriyle birlikte o da Kûfe'ye göç etti.

Dâvûd b. Ali, Abbâsî ihtilâl hareketinin başarıya ulaşması üzerine yeğeni Ebû'l-Abbâs es-Seffâh'a Kûfe Camii'nde biat edilmesinde önemli rol oynadı. Biat merasiminden sonra da Kûfe valisi tayin edildi. Ardından hac emirliği uhdesinde kalmak üzere Hicaz, Yemen ve Yemâme valiliğine getirildi. Rebîülevvel 133'te (Ekim-Kasım 750) Medine'de vefat etti.

Devrinin önde gelen hatiplerinden biri olan Dâvûd b. Ali babasından hadis rivayet etmiştir. Ondan da Kâdî Şüreyh, Evzâi, İbn Ebû Leylâ, İbn Cüreyç rivayette bulunmuşlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ya'kübi, *Tarih*, II, 350 vd.; Taberî, *Tarih* (Ebû'l-Fazl), IX, 123-128; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, V, 408-417; Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl*, I, 13 vd.; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, XIII, 256-257; İbn Fehd, *Gâyetü'l-merâm*, I, 300 vd.; Ahmed el-İskenderî — Mustafa İnânî, *el-Vasitü fî'l-edebl-i-'Arab bi ve târihih*, Kahire 1335/1916, s. 191-193; Bedrân, *Tehzibü Târîhi Dimaşk*, V, 206-209; Zirikî, *el-A'âm*, III, 8; M. Mâhir Hammâde, *el-Veşâ' iku's-siyâsiyye ve'l-idâriyye*, Beyrut 1407/1987, s. 183-184; *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*, İstanbul 1989, III, 24 vd.; Ahmed Zeki Safvet, *Cemheretü resâ'ili'l-'Arab fî 'uşûri'l-'Arabîyyeti'z-zâhire*, Beyrut, ts., III, 19.

MUSTAFA ZEKİ TERZİ

DÂVÜD-i ANTÂKÎ

(داود انطاكي)

Dâvûd b. Ömer el-Ekmeh
ed-Darîr el-Antâkî
(ö. 1008/1599)

*Tezkire-i Dâvûd diye tanınan
eseriyile ün yapmış hekim,
âlim ve şair.*

Antakya'da doğduğu için Antâkî nisbesiyle şöhret bulmuş, doğuştan kör olduğu için de "Ekmeh" ve "Darîr" lakaplarıyla anılmıştır. Muhtemelen keskin zekâsı ve derin ilminden dolayı "Basîr" (iyi gören) lakabıyla da tanındığı bilinmektedir (İA, I, 454). Babası Habîb Necâr köyünün ağası olan Ömer Ağa çok hayır sever bir kimse idi ve Habîb Necâr Türbesi'nin yanında yaptırdığı misafirhanede yolcuları ağırlar, fakirlerin de ihtiyaçlarını karşılardı. Dâvûd yedi yaşına kadar yerinden kalkamayacak derecede sakattı; bundan dolayı kendisine bakmakla görevli bir uşak her gün onu bu misafirhaneye getirip bırakırdı. Burada akşama kadar ilim adamlarıyla beraber bulunan Dâvûd onlardan birçok şey öğrendi ve bu sırada Kur'an-ı Kerim'i de ezberledi. İranlı bir tıp bilgini olan Muhammed Şerîf bu yıllarda Antakya'ya geldi ve misafirhanede ona ders verdiği gibi tedavisiyle de ilgilenerek iyileşmesini sağladı. Antâkî daha sonra aynı hocadan mantık ve matematik okudu ve Farsça öğrendi; hocasının tavsiyesi üzerine Yunanca'ya da çalıştı. Muhammed Şerîf'in Antakya'dan ayrılmasından ve babasının ölümünden sonra seyahate çıktı. 976'da (1568-69) Şam'da

da iken ünlü *Tezkire-i Dâvûd* adlı eserini yazmaya başladı. Bu arada hasta tedavisine de başlayan Antâkî Kahire'ye giderek Zâhiriyye Medresesi'nde bir yandan ders okuturken bir yandan da hekimlik yaptı. 1008'de (1599) gittiği Mekke'de bir rivayete göre ishalden, başka bir rivayete göre de zehirlenerek öldü. Kaynaklarda Dâvûd-i Antâkî'nin hassas yaratılışı bir insan olduğu yazılıdır. Kendisi değerli bir hekim, eczacı, astronom ve matematikçi, aynı zamanda son derece geniş ansiklopedik kültüre sahip bir mütefekkir ve şairdi.

Eserleri. Antâkî başta tıp olmak üzere kelâm, mantık, felsefe, cebir ve astronomiyle ilgili birçok kitap ve risâle yazmıştır. 1. *Tezkiretü üli'l-elbâb ve'l-câmi' li'l-'acebi'l-'ucâb*. *Tezkire-i Dâvûd* ve *Tezkire-i Antâkî* adlarıyla da tanınan kitap bir mukaddime, dört bab ve bir hâtimeden ibarettir. Mukaddimede tıp ilminin önemi, lüzumu ve öğrenim yöntemleri üzerinde durulur. Birinci bab tıbbâ genel bir giriş mahiyetinde, ikinci ve üçüncü bablar müfred ve birleşik ilâçlar (el-müfredât ve'l-mürekkebât) hakkındadır. Dördüncü bab da hastalıkların ah-lât ve mizaca göre tedavi yöntemlerini içermektedir. Hâtimede ise tıpla ilgili çeşitli meselelerin yanı sıra astroloji, astronomi, geometri ve tılsım gibi çok farklı ilimlere yer verilmektedir. Kitapta dikkati çeken önemli bir husus, bir kısmı Antâkî'nin kendi tecrübeleri sonucunda elde ettiği ilâçlar olmak üzere 1712 ilâcın tarifinin verilmiş olmasıdır. Sultan İbrâhîm'in sadrazamı Kemankes Mustafa Paşa 1050 (1640-41) yılında Mısır'a gittiği zaman Antâkî'nin bu eserini görmüş ve Muhammed b. Mustafa el-Kûrânî'den Türkçe'ye çevirmesini istemiştir. Böylece başlanan tercüme işi 1052'de (1642-43) tamamlanmıştır; bu tercümenin yazma bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Hekimoğlu, nr. 566, 363 varak). *Tezkire-i Dâvûd*'un çeşitli baskıları yapılmıştır (Bulak 1284; Kahire 1294, 1302, 1306, 1308, 1309, 1317, 1324, 1329, 1342). Abdüsselâm el-Alemî tarafından *Ziyâ'ü'n-nibrâs fî halli müfredâtü'l-Antâkî bi-luğati Fas* adıyla bir şerh yazılan (bk. DİA, II, 367) eser üzerinde Hasan Abdüsselâm *Zahîretü'l-'attâr ev Tezkiretü Dâvûd fî dav'î'l-'ilmi'l-hadîş* (Kahire 1366/1947) ismiyle modern bilimle karşılaştırmalı bir çalışma yapmıştır. 2. *en-Nüzhetü'l-mübhiice fî teşhîzi'l-ezhân ve ta'dili'l-emzice*. Patolojiye dair